

IN HET SPOOR VAN LOUISE MARIE EN LEOPOLD I (1831 – 1865)

door **Yvan Van Hyfte**.

Op 16 juli 1831 maakt prins Leopold von Saksen-Coburg-Saalfeld met het Koninklijke jacht "Crusader" de moeilijke oversteek van Dover naar Calais. De dag erop steekt hij om 11 uur de Belgische grens over waar voor hem een nieuw leven begint in een land dat hij niet kent. Na de De Panne, Veurne en kleine polderdorpen is het de beurt aan Oostende dat hem triomfantelijk onthaalt. Aan de stadspoort wacht burgemeester J.B. Lanszweert met de stadsoverheden hem op en overhandigt hem, volgens de traditie, de sleutels van de stad. Vanop de vestingen worden 101 11-ersalvo's gelost. Te midden van een juichende menigte waaronder enthousiaste Britten begeeft het gezelschap zich naar de Grote Markt, geëscorteerd door de Rederijderskamer en de drie boogschuttersverenigingen. Na een luisterrijk banket van 50 couverts overnacht de prins in de woning van de Oostendse burgemeester waar ooit Napoleon I met zijn vrouw hebben geloged. In de verlichte stad gaat het feest verder tot diep in de nacht.

De dag daarna verlaat hij Oostende om pas twee jaar later als koning Leopold I met zijn nieuwe, half zo oude Louise Marie d'Orléans er terug te keren. Het huwelijk (uit staatsraison) met de oudste dochter van de Franse koning Louis Philippe was de beste waarborg tegen de militaire agressies vanuit het zuiden.

Op 07 augustus 1833 zien de Oostendenaars voor het eerst een tengere, wat schuwe, verlegen koningin (toen al een zwakke gezondheid) die met de trekschuit vanuit Brugge was aangekomen in Sas Slijkens. Twee weken eerder was ze bevallen van haar eerste zoon, Louis Philippe. Pas in augustus 1834 kiest Leopold het onbeduidend stadje aan zee als zomerresidentie: het begin van een lange reeks bezoeken en verblijven van korte en langere duur. Hij huurt ² in de Langestraat op nr. 69 een 18de -eeuws herenhuis in de rij met een tuin en een koetspoort die uitgaat op de Kapucijnenstraat. Van "paleis" kun je moeilijk spreken; niet ingericht, te klein voor de hele familie. Uit zijn particuliere correspondentie vernemen we onder meer het aantal baden dat Louise Marie nam. Zo nam ze op 09 augustus 1834, haar 2de huwelijksverjaardag, haar eerste zeebad ³. We kunnen slechts gissen hoe het er moet aan toe gegaan zijn.... Het zal niet in "Le Paradis" geweest zijn; de kuisheid eiste haar rechten op.

De Langestraat met rechts het Koninklijk Paleis.

Foto Daniëls, 1867 (verz. Abeels)

Twee dagen later zien de vorsten vanuit het "Pavillon des Bains", een door toeristen druk bezocht café langs de zeedijk, roeiwedstrijden die te hunner ere op zee worden gehouden. Ze zijn ook aanwezig bij een schutterswedstrijd van de Sint-Sebastiaansgilde (15 augustus 1834). In september bezoeken Leopold en Louise Marie Prinses Victoria die met vakantie is te Ramsgate.

² De weduwe van eigenaar E.J. Serruys tekent op 12 maart 1835 een huurcontract met de secretaris van de koning.

³ J. Puraye en H.O. Lang, "Lettres de Leopold I", 1973 p.273.

Op 15 oktober 1834 schrijft hij naar zijn zus Sophie: het verblijf in Oostende heeft Louise deugd gedaan. Toch is het jammer dat ze in haar jeugdige leeftijd zo mager en krachteloos is; er is niets jeugdigs of fris in haar gestel...⁴.

1838 is voor Oostende het begin van een snelle toeristische ontwikkeling. Alleen al door zijn regelmatige aanwezigheid zorgde Leopold I voor de basis van het Oostends (bad)toerisme waarop zijn zoon Leopold II krachtig verder zal bouwen. Al in zijn troonrede van 9 juni 1833 had hij aan de beide Kamers een spoorwegnet aanbevolen en dit bekrachtigd door de wet van 01 mei 1834. Daarin steunt hij een ambitieus project dat tenslotte uitmondt in een (voorlopige) stationsterminus buiten de stadsmuren wat toen nog gemeente Stene was ⁵. F. Waeyaert en F. Gevaert vertellen uitgebreid in de brochure, uitgegeven ter gelegenheid van Open Monumentendag 1999, wat er de hele week vooraf en op 28 augustus 1838 zo allemaal gebeurde. Koning en Koningin die al op 11 augustus in Oostende verbleven, zagen om 17.30 uur hoe de allereerste officiële trein de Belgische kust bereikte.

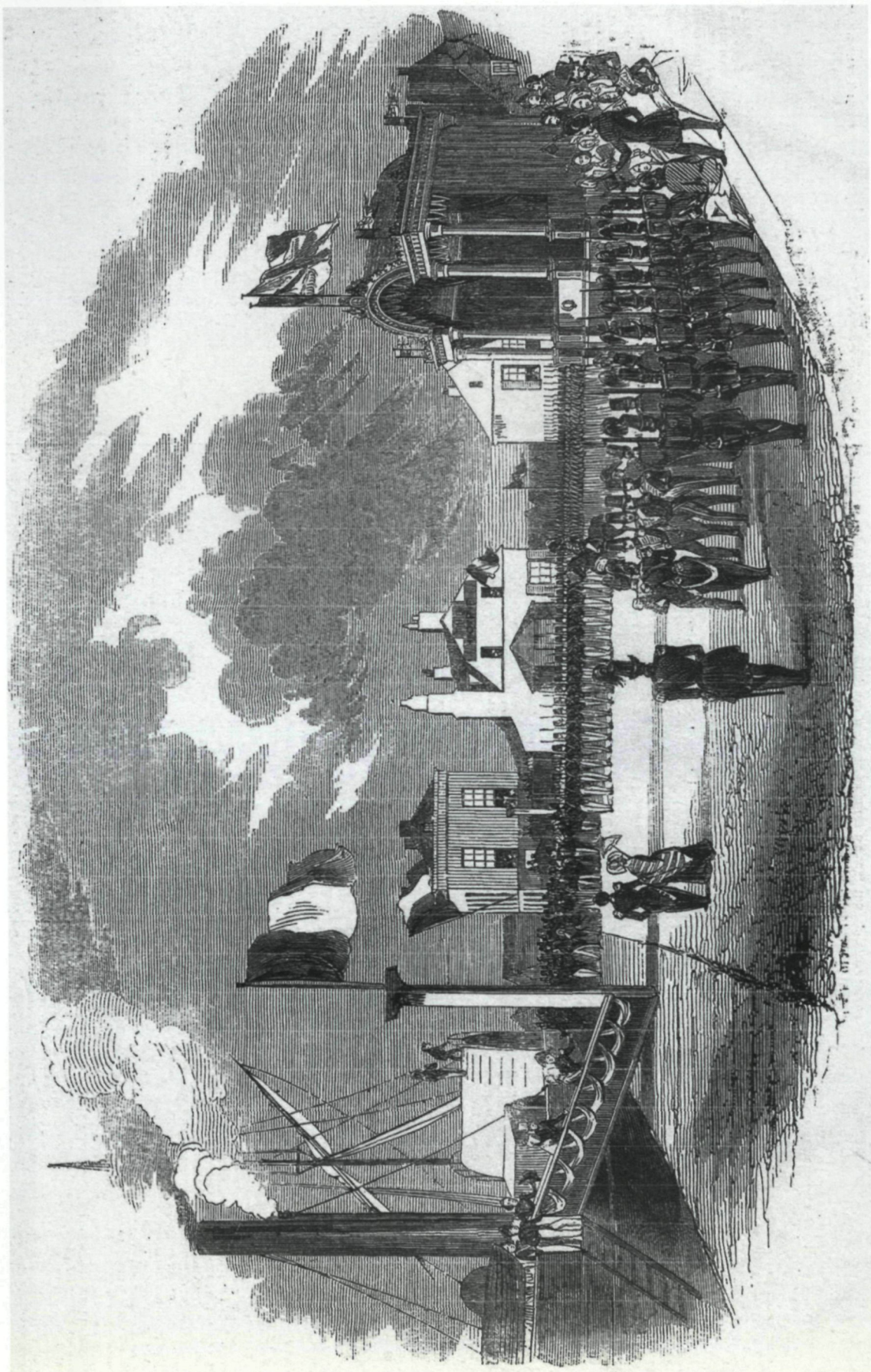
13 september 1843, Hoog familiebezoek! Het Koninklijk jacht HMY Victoria and Albert, met aan boord het Britse koningspaar, arriveert die dag vroeger dan verwacht ⁶. Ondanks het druk programma voelt Victoria zich onmiddellijk «ad Home»: bezoek aan de stad, galadiners in het stadhuis, opgeluisterd door de muziekkapel van de Gidsen, een theatervoorstelling in de Weststraat, een strandwandeling, een rit in stad vanop een 'char à bancs'...⁷. Al staat de badstad nog in zijn kinderschoenen, Oostende regelt 5 dagen lang de zaken goed.

⁴ J. Puraye en H.O. Lang, op.cit. p.283.

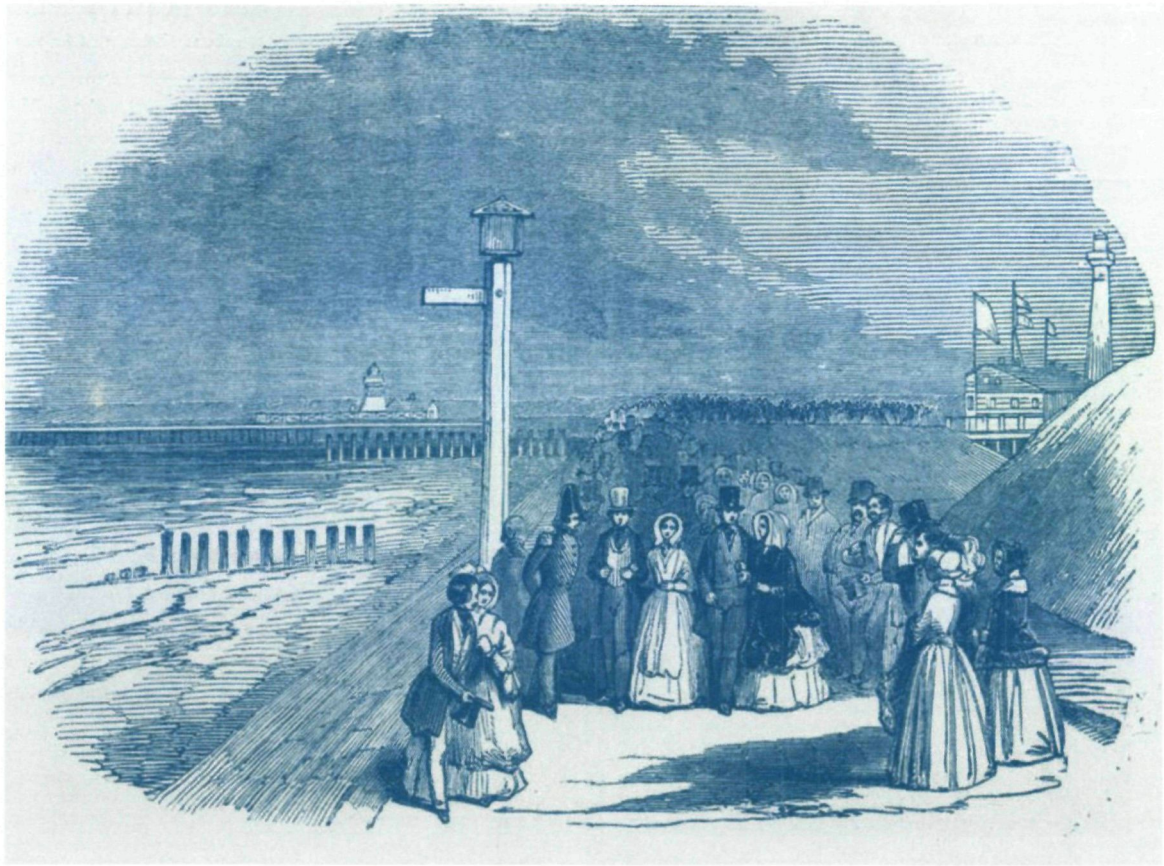
⁵ F. Gevaert, Anderhalve eeuw spoor en stations te Oostende – De Plate; in: 1990 p. 174-178.

⁶ A. Verbouwe vermeldt in zijn "Iconografoie van het arrondissement Oostende" – 4 nummers over her boek: n° 472, 473, 474, 475.

⁷ - J.L. Van Wassenhove, Uit de dagboeken van Queen Victoria. Het Koninklijk bezoek aan Oostende in september 1843, in: De Plate; 2013, p. 196 – 208.

HER MAJESTY LANDING AT OSTEND - 13 SEPTEMBER 1843.

THE ROYAL PARTY AT THE GREAT DYKE OF OSTEND.

THE QUEEN AND PRINCE ALBERT, AND THE KING AND QUEEN OF THE BELGIANS, WALKING ON THE SANDS AT OSTENDS.

Paul-Jean CLAYS – Olieverf op doek, 1843

"De aankomst van het zeiljacht van Koningin Victoria te Oostende".

Collectie Stad Oostende, in permanent bruikleen bij Stedsmuseum, Oostende.

Al duurde de oversteek soms 7 uur, de band met het land van zijn vroeg overleden echtgenote en Engelse Kroonprinses Charlotte († 1817) is altijd sterk gebleven. Nog vóór de eerste Belgische pakketboot, de "Chemin de Fer"⁸ op 04 maart 1846 voor het eerst de post naar Dover bracht, was de Koninklijke familie al verscheidene keren ingescheept, onder meer op 28 augustus 1837 en op 04 september 1838 naar Dover. Een bewijs van zijn regelmatige augustusvakantie aan zee. Concrete aanwijzingen heb ik nog niet gevonden maar vanuit zijn beleid zal Leopold ongetwijfeld de bezieler geweest zijn van de nieuwe zeevaartlijn die, net als de trein, Oostende als een centrum van internationaal verkeer op de kaart zet.

Na de geboorte van hun vierde kind, Charlotte (1840), vervreemdt Leopold van zijn vrouw. Vaker en langer trekt hij alleen naar de Ardennen of komt hij alleen aan in Oostende of doet hij vrijwel elk jaar een gezondheidskuur in het mondaine kuuroord Wiesbaden. Louise krijgt dan weer de toestemming om per trein voor enkele dagen naar de kust te komen. Vanaf 1845 ontstaat een hevige romance tussen hem en zijn jonge maîtresse, Orcadie Claret.

Zeilwedstrijden of regatta's, een typisch Engelse aangelegenheid, werden in Oostende dat toen een toenemende Anglomanie kende, door Britten geïntroduceerd. Tussen 09 en 12 juli 1846⁹ grijpen de allereerste wedstrijden plaats vanuit Oostende naar Dover. Met zijn geldelijke steun¹⁰ en zijn aanwezigheid zal Leopold als beschermheer ongetwijfeld de zeilsport promoten. Wellicht zat hij op de terrassen van de "Cercle du Phare" voor het spektakel. In juli 1847 woonde hij de "regatta's van Oostende" bij in gezelschap van de Hertogin van Kent¹¹.

⁸ Een van de salons van de «Chemin de Fer» was ingericht als koninklijke suite.

⁹ 1846 was het jaar van de stichting van de Cercle des Regates, de voorloper van de huidige Koninklijke Jacht Club Oostende.

¹⁰ R. Ouvry, 150 jaar wedstrijdzeilen (1988), p.13.

¹¹ De hertogin van Kent (1786 – 1861) was prinses Victoria en moeder van de Engelse Koningin Victoria (1837 – 1901); ze was tevens de schoonzus van Leopold I.

Eind juni 1849 onderneemt Louise nog een reis naar Engeland en keert op 19 juli terug. Ze voelt dat ze niet lang meer te leven heeft. Aanvallen van neerslachtigheid, altijd maar hoesten, ze ziet er mager uit en is snel vermoeid¹². Haar gezondheid wordt in 1850 uiterst zorgwekkend. Leopold lijkt zich niet bewust te zijn van de ernst van de toestand. Wie zich wel zorgen maakt, zijn Victoria en haar man. Met hun jacht zeilen ze op 21 augustus vanuit Osborne naar Oostende in de hoop er Louise aan te treffen. Tevergeefs! Enkel de koning en zijn twee zonen zijn in de Langestraat, waar de Britten slechts één nacht logeren.

De dood van haar verbannen vader Louis Philippe, in augustus 1850; haar man is voortdurend op reis – soms ziet ze hem weken niet –; haar zwaar zieke tienjarig dochtertje Charlotte; zijn openlijke relatie met zijn minnares¹³: dit alles ondermijnt haar helemaal. Begin september 1850 besluit Leopold haar over te brengen naar het grote rijkshuis in Oostende. De zuivere zeelucht zal haar wel opknappen, luidt het. Een onbegrijpelijke en absurde beslissing. Het is er koud, vochtig, het regent. Onmogelijk kan ze de trappen op naar haar kamer. In een rieten mand wordt ze met een katrol naar boven gehesen. Op 02 oktober schrijft Louise Marie haar laatste brief naar haar moeder, die 6 dagen later met haar dochter Clémentine en haar zonen, de hertogen van Aumale en Joinville, in het holst van de nacht aankomt. Marie Amélie waakt bij haar stervende dochter terwijl de rest van de familie in Hôtel Fontaine logeert.

11 oktober 1850. De kamer en de sterfscène, in wat nu de locatie is van het Oostends Historisch Museum De Plate, zijn onbekend: een mahoniehouten bed met baldakijn, Empirestijl, colonnades, een zeer benepen kabinet, een witte schim, de koning met haar kinderen en de Franse familie...

¹⁴. Om 04 uur 's Ochtens verliezen 3 kinderen hun 38 jarige moeder....

Op 14 oktober 1850 rijdt een door zes paarden bespannen lijkkoeits via de Comediestraat, het Wapenplein en de Sint-Thomasstraat naar het station van Oostende, van waaruit het stoffelijk overschot naar Brussel wordt overgebracht en opgebaard in de kerk van Laken. Op 24 oktober wordt een plechtige dienst gezongen in Sint-Goedele.

Na de dood van Louise-Marie maakt Leopold met zijn kinderen vanuit Oostende (wat wijst op zijn aanwezigheid ter plaatse) geregeld de overtocht naar Engeland: 1851: van 02 juni tot 4 juli; 1853: van 21 oktober tot 06 november; 1855: van 02 juli tot 27 juli; 1856: van 17 maart tot 30 maart; 1858: op 02 juni vertrokken en in 1861: op 21 mei richting Buckingham Palace¹⁵. Veel Britse toeristen zien hem in de zomers van 1860 en 1863 wanneer hij in "het paleis ter ere van de oudste zoon van de Italiaanse koning Amedeo di Savoia (1845 – 1890)"¹⁶ een groot banket geeft.

In 1863 laat Leopold, al ziek, in de duinen van Mariakerke, twee houten gebouwen – de voorlopers van het latere Koninklijk Chalet – optrekken. Nog in datzelfde jaar legt hij bij het sinds 1862 afgedankte "Prinsenspark", ter hoogte van de huidige Hofstraat, op 08 augustus de eerste steen van een zomerpaleis dat zijn zoon amper half voltooid laat afbreken.

In 1865 vinden we hem nog sporadisch terug in Oostende (02 maart en 31 augustus). Op 12 maart 1865 wordt een delegatie van het stadsbestuur in audiëntie ontvangen in de Langestraat; ze komt er pleiten voor een ontmanteling van de nutteloos geworden stadsvestingen die een hinder zijn voor de ontwikkeling van de stad tot toeristisch centrum. Met succes: acht dagen nadien meldt de Minister van Oorlog in de Senaat dat de stad officieel niet langer een militair bolwerk is. Kort daarop bezoekt hij voor het laatst op Engelse bodem zijn nicht en weduwe Victoria. Hij loopt er een

¹² 4 zwangerschappen in amper 7 jaar: Louis Philippe (1833), Leopold (1835), Philippe (1837), Charlotte (1840).

¹³ In november 1849 schenkt ze hem een buitenechtelijke zoon.

¹⁴ Michel Van Cuyck, leraar aan de Academie en de best mogelijke kunstschilder die zo snel beschikbaar was, krijgt de opdracht om te tekenen op haar sterfbed. De tekening, omgezet in lithografie, gaat het land rond. Het Oostends Stadsmuseum bezit een lithografie door Colleye naar een tekening van Michel Van Cuyck: S.M. la Reine des Belges à son lit de mort.

¹⁵ A. de Burbure de Wesembeek, Eeuwfeest der lijn Oostende – Dover 1846 – 1946, p. 75,77,78,79.

¹⁶ Later de koning van Spanje.

longontsteking op en moet wekenlang het bed houden. Hij keert terug met een kwalijke bronchitis. Nog altijd hebben zijn artsen niets geleerd uit de tragische dood van Louise-Marie. Ze vinden dat een gezondheidskuur in de Oostendse zeelucht zeer heilzaam zal zijn. Maar een hevige koorts verplicht hem naar Laken terug te keren. Hij laat een stad in volle ontwikkeling definitief achter zich. Hoe hij "het laatste gevecht" aangaat, is te lezen in het boeiende en heel toegankelijk boek van historica Henriette Claessens die kon putten uit totaal nieuw archiefmateriaal.

*Olieverfschilderij, J. MEGANCK – "Dood van Koningin Louise Marie".
Op 02 mei 2003 door de Civiele Lijst van de koning in bruikleen gegeven aan het Koninklijke
Oostendse Heem- en Geschiedkundige Kring De Plate (foto Valère Prinzie).*

Aanvullende Bibliografie:

- BRUNNE Carlo, Leopold I et son temps (1942).
- DE BIE Mark, De Coburger Leopold I, een monoloog als zelfportret (1990).
- Histoire de Leopold, premier roi des Belges (1835).
- VAN WIN Jean, Leopold I, le roi franc-maçon (2006).
- CLAESSENS Henriette, Leven en liefdes van Leopold I (2002).
- ASHDOWN Dulcie M, Victoria and the Coburgs (1981).
- Leopold I en zijn tijd: nationale tentoonstelling (1965).
- BRONNE Carlo, Lettres de Leopold I.
- SAINT ANDRÉ TAILLANDIER, Le roi Léopold I et la reine Victoria (2d) (1878).
- CORTI E, Leopold Ier, oracle politique de l'Europe (1927).
- DENECKERE Gita, Leopold 1, de eerste koning van Europa (2011).
- MATCHESANI Frederic, Léopold I, roi diplomate (1850 – 1865) (2007).
- DEFANCE Olivier, Léopold I et le clan Coburg (2004).
- Vie de Louise d'Orléans, reine des Belges (1851).
- KERCKVOORDE Mia, Het vergeten leven van Louise-Marie (1988).